

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Класичного приватного університету
д. е. н., проф. Трохимець О. І.

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Радева Дмитра Валерійовича на тему
«Інституціональний розвиток цифрової економіки», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»,
доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри менеджменту
Інституту управління «Класичного приватного університету»
Томаревої-Патлахової Вікторії Валеріївни

Актуальність теми. Дисертаційна робота Радева Дмитра Валерійовича присвячена дослідженню науково-методичних засад інституціонального розвитку цифрової економіки в сучасних умовах.

Модифікація глобальних ланцюгів та перехід до впровадження цифрових технологій створює нові виклики для всіх країн світу щодо створення відповідного інституціонального середовища. Інституціоналізації належить ключова роль у процесі вдалої цифрової трансформації національної економіки, скорочення її цифрового розриву порівняно з економіками розвинених країн, покращення цифрового рейтингу країни на світовому рівні та формування передумов для цифрової трансформації бізнесу й суспільства. У цьому світлі з урахуванням попередніх наукових надбань, міжнародного досвіду, узагальнення та аналізу практики функціонування цифрової економіки в дисертації ґрунтовно розроблено основи інституціонального розвитку цифрової економіки.

Актуальність теми дисертації на цьому етапі розвитку економіки України не викликає сумніву, оскільки сучасний соціально-економічний стан країни, зовнішнє та внутрішнє середовище, воєнні дії загострюють

соціально-економічні проблеми. Розробка теоретико-методичних засад інституціонального розвитку цифрової економіки стає базисом вирішення цих завдань з метою забезпечення динамічного зростання економіки.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. У роботі чітко визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, які спрямовані на вирішення важливих проблем розробки теоретичних, методологічних і практичних положень поглиблення науково-методичних та практичних засад інституціонального розвитку цифрової економіки.

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень дисертації, результатів, висновків та рекомендацій підтверджено застосуванням для вирішення завдань дисертації сучасних методів дослідження: історично-логічного, структурно-логічного, наукової абстракції, індукції й дедукції, інституціонального аналізу, методу систематизації та класифікації економічних процесів і явищ, системно-функціонального підходу та системного аналізу, аналізу та синтезу, моделювання, статистичного і графічного методів.

Дисертаційна робота містить великий обсяг первинної інформації, аналіз та узагальнення якої дали змогу автору сформулювати основні наукові положення й висновки та виконати поставлені завдання, такі як:

- розкрити науково-методичний базис структурування цифрової економіки;
- розвинути наукові положення стосовно пізнання інституціональної природи цифрової економіки та логіки її розвитку;
- провести теоретичне узагальнення та уточнити категорійно-понятійний апарат інституціонального розвитку цифрової економіки;
- удосконалити наукові положення щодо ідентифікації архітектоники інституціонального середовища цифрової економіки;
- розвинути методичний підхід до оцінювання рівня інституціонального розвитку цифрової економіки;

– удосконалити концептуальний підхід до інституціонального розвитку цифрової економіки;

– розвинути науково-методичний підхід до формування стратегії інституціонального розвитку цифрової економіки;

– розвинути науково-практичний підхід до формування моделі цифрової екосистеми.

Логічно побудована структура дисертації надала змогу автору послідовно розглянути всі окреслені питання та підкріпити кожне положення новизни відповідною теоретичною базою. У процесі дослідження, спрямованого на досягнення мети дисертації, були отримані результати, що містять ознаки наукової новизни, зокрема:

– автором удосконалено науково-методичний базис структурування цифрової економіки, що дає змогу окреслити контури структури цифрової економіки з урахуванням системних, інституціональних, функціональних і секторальних аспектів та розширити інструментарій дослідження цифрової економіки;

– у роботі удосконалено наукові положення щодо ідентифікації архітектоники інституціонального середовища цифрової економіки на основі системно-функціонального підходу, що подана як інтегрована функціональна сукупність інститутів традиційної економіки, специфічних інститутів цифрової економіки, регіональних і глобальних інститутів;

– дисертантом удосконалено концептуальний підхід до інституціонального розвитку цифрової економіки в напрямі від ієрархій до мереж, в яких цінності генеруються через співпрацю між різними інституціональними акторами;

– у роботі розвинуто наукові положення стосовно пізнання інституціональної природи цифрової економіки та логіки її розвитку шляхом використання методології інституціонального аналізу й обґрунтування стійкого зв'язку між розвитком інститутів і прогресом у сфері цифрових технологій;

– автором розвинуто теоретичне узагальнення змісту окремих дефініцій, що утворюють категорійно-понятійний апарат інституціонального розвитку цифрової економіки, шляхом авторського уточнення, зокрема: «цифрова економіка», «інституціональне середовище цифрової економіки», «цифрова екосистема»;

– дисертантом розвинуто методичний підхід до оцінювання рівня інституціонального розвитку цифрової економіки на основі побудови ряду кореляційно-регресійних моделей залежності цифрової економіки від інституціональних факторів, які базуються на матеріалах статистичних досліджень;

– у роботі дістав подальшого розвитку науково-методичний підхід до формування стратегії інституціонального розвитку цифрової економіки, який ґрунтується на ідентифікації ключових цінностей, джерела яких базуються на технологіях Індустрії 4.0, Індустрії X.0 та перетворюються в конкурентну перевагу шляхом реалізації стратегічних ініціатив, розроблених у межах загальної парадигмальної стратегії;

– автором розвинуто науково-практичний підхід до формування моделі цифрової екосистеми, який охоплює ключові компоненти, такі як: інституціональне середовище, інституціональні актори, інституціональні стратегії, інституціональні рамки, інституціональні процеси, інституціональні зміни, інноваційна інфраструктура та фінансова підтримка, – і їх взаємодію.

Узагальнення автора мають конструктивний характер, відображають результати проведених досліджень, є науково обґрунтованими та містять нові важливі наукові й практичні положення. Очевидно, що одержані результати дисертації є суттєвими напрацюваннями для впровадження в діяльність державних та приватних інституцій на всіх рівнях.

Дисертаційна робота Радева Д. В. містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел до кожного з розділів, додатки. Основний зміст роботи подано на 222 сторінках. У дисертації наведено 19 таблиць,

17 рисунків та 7 додатків. Дисертантом опрацьована значна кількість літературних джерел (у першому розділі – 84 найменувань, у другому – 53 найменування, у третьому – 66 найменувань), що свідчить про наукову обґрунтованість та достовірність зроблених висновків.

Висновки й рекомендації логічно випливають із виконаних досліджень та підтверджені довідками щодо впровадження результатів дисертації в практичну діяльність відповідних установ та організацій.

Зміст дисертації Радева Д. В. відповідає обраній темі, є логічним та комплексним. Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог, встановлених для дисертаційних робіт. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації в належній кількості оприлюднені автором у фахових виданнях, рекомендованих МОН.

Зазначене дає підстави констатувати, що отримані Радевим Дмитром Валерійовичем у ході роботи над дисертацією наукові результати є всебічно обґрунтованими та достовірними, а також такими, що мають наукову новизну й у сукупності вирішують актуальне науково-прикладне завдання інституціонального розвитку цифрової економіки як драйвера економічного зростання України та досягнення вигід, здобутків і переваг у різноманітних сферах життя людини.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць загальним обсягом 6,97 д. а., з них: 8 – статті у фахових наукових виданнях і виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, з яких 1 стаття в зарубіжному виданні, 7 – наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати.

Публікації достатньою мірою розкривають основний зміст дисертації.

Публікації відповідають встановленим вимогам. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають здобувачеві право публічного захисту дисертації.

Мова та стиль викладу результатів. Дисертаційна робота написана науковою українською мовою, послідовно й логічно, з використанням загальноприйнятої економічної термінології. Стиль викладу є науковим. Структура тексту дисертації, а також вдало застосована здобувачем методологія наукових досліджень свідчать про належне опанування автором методології наукового пошуку та глибоке розуміння проблематики дослідження.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності в дисертації не виявлено. У дисертаційній роботі наявні посилання на джерела використаної інформації з дотримання норм законодавства про авторське право.

Зауваження до роботи. Оцінюючи дисертацію Радєва Д. В. у цілому позитивно, слід зазначити деякі дискусійні положення та запропонувати рекомендації для покращення змісту роботи.

Зауваження до Розділу 1

Розділ 1 присвячено теоретико-методичним основам розвитку цифрової економіки в контексті інституціоналізму.

На рис. 1.1 (с. 42 – Структура цифрової економіки та її елементне наповнення) у структурі цифрової економіки наведені її складові – елементи, але далі по тексті на с. 43–49 розглядаються вже «сегменти цифрової економіки». Наявна невідповідність термінології.

Автор на рис. 1.3 (с. 77 – Архітектоніка інституціонального середовища цифрової економіки) у межах інституціонального середовища цифрової економіки виокремлює інститути традиційної економіки, такі як управління, праці, власності, контрактації, безпеки, освіти, ринкові, неринкові, та специфічні інститути цифрової економіки, такі як цифрових даних, спільної участі, цифрового простору, цифрової культури, а також регіональні й глобальні інститути. Потребує більш розгорнутої аргументації перелік глобальних і регіональних інститутів, запропонований автором.

Зауваження до Розділу 2

Розділ спрямований на аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку цифрової економіки в Україні, удосконалення методичного інструментарію оцінювання рівня інституціонального розвитку цифрової економіки.

У п. 2.1 (с. 106) зазначено про існування негативних факторів, що стримують розвиток та формування цифрової економіки. Доцільно було б приділити більше уваги стримувальним факторам, оскільки новітні дослідження, які цитує автор, доводять, що «потенційні негативні наслідки цифрових трансформаційних змін виходять за межі поточних рамок досліджень того, чи мають підприємці доступ до цифрових технологій чи ні».

Зауваження до Розділу 3

Розділ 3 присвячено інституціональному проектуванню цифрової економіки України.

У табл. 3.2 (с. 178–179) узагальнено нові можливості розвитку та прогнозовані позитивні зміни в Україні на основі інституціонального розвитку цифрової економіки, у тому числі в напрямі державного регулювання, де доцільно було б поєднати означені можливості державного урядування із заходами та напрямками інституціонального впливу на процес цифрової трансформації національної економіки.

Також у табл. 3.2 (с. 178–179) нові можливості розвитку цифрової економіки як складові результативного блоку концептуального підходу до інституціонального розвитку цифрової економіки логічно було б пов'язати з елементами стратегічного блоку концептуального підходу (рис. 3.1, с. 168).

Зазначені зауваження не мають принципового характеру й не знижують загалом високого професійного, змістовного, наукового та теоретичного рівня дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Радева Дмитра Валерійовича на тему «Інституціональний розвиток цифрової економіки» є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому отримані нові результати, що в сукупності вирішують поставлене наукове завдання. Аналіз

дисертаційної роботи дає підстави зробити висновок, що наукові положення мають достатній рівень обґрунтованості, а їх достовірність і новизна є об'єктивними та відображають підхід здобувача до розробки й поглиблення теоретико-методологічних основ цифрової трансформації управління розвитком національної економіки. Анотація цілком відображає основні положення, висновки та рекомендації дослідження і є ідентичною результатам дисертаційної роботи. Наукові результати, викладені в дисертації, відповідають спеціальності 051 «Економіка», за якою подано роботу до захисту.

Дисертація Радева Дмитра Валерійовича відповідає вимогам, що пред'являються до таких робіт згідно з Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 21 березня 2022 р. № 341), є самостійною науковою працею і може бути рекомендована до захисту в разовій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», а її автор – Радев Дмитро Валерійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
Інституту управління
«Класичного приватного університету»
(м. Запоріжжя)

Вікторія ТОМАРЕВА-ПАТЛАХОВА

Підпис Вікторії Томаревої-Патлахової засвідчую

Ректор

Віктор ОГАРЕНКО